

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

בס"ד, גליון תיז, פרשת שמות, תשפ"א

יעוץ לסכסוכי ממון, אישות, ועריכת חוזים וצוואות על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בית דין צדק "בינת המשפט"

הכרטיס, אלא כונתן לתת מתנה לנוסע. אף על פי שהיה ראוי לשלם למי שממן את הכרטיס, אבל כיון שהרבה פעמים סוכני נסיעות משלמים עבור נוסע, וקשה מאוד לדעת מי באמת משלם, לכן הם נותנים לנוסעים בלבד, אם כן יש כאן מתנה שקיבל הנוסע, ולא תיקנו חכמים שיזכה בה זה שמשלם לו את הכרטיס.

העולה מזה: כל מתנה שמקבל, אפילו בן קטן הסמוך על שולחן אביו היא של עצמו, אלא כשאנו אומדין שכונת הנותן לתת לאביו, היא של אביו, אבל כשידוע שכונת הנותן לקטן, זכה הקטן ולא אביו.

צדדי הספק, האם יש להוציא מדין אומדנא את המתנה

ויש לעיין בנידון דידן, האם אפשר להוציא את המתנה מיד הזוכה בה מדין אומדנא, שהרי יש אומדנא שמשלם הכרטיס לא מעוניין לתת מתנות, ושכר, יותר ממה שקצץ לשוחטים, אם כן אנו סהדי, שמה ששילם היה על דעת שאם יקבלו החזר כסף, שישלמו לו בחזרה מה ששילם על הכרטיס.

ובאמת ביארנו בסימן רמח, שלהוציא ממון מיד המוחזק בו על ידי אומדנא, צריך אומדנא דמוכח, ובלא אומדנא דמוכח אין להוציא ממון, ויש להסתפק בזה האם הוא אומדנא דמוכח כל כך כדי להוציא ממון. ועוד, דאפילו אם אי אפשר להוציא כאן ממון, יש להסתפק האם יכול בעל הבית להחזיק בידו מכסף שכרם שהוא מוחזק בו, בטענה שהסכום כנגד המתנות שקיבלו שייך אליו. וכדי לבאר זאת, נבאר דיני החזר דמי נסיעות לפועל.

החזר הוצאות נסיעה

דהנה יש להסתפק, בפועל שקיבל מבעל הבית כסף להוצאות הנסיעות, ומצאו חברו עם רכב, והסיעו בלא תשלום, האם חייב הפועל להחזיר את דמי הנסיעות לבעל הבית. ונראה שכיון שנתן לו כסף להוצאות נסיעה בלבד, חייב להשיב בעל הבית את הכסף, אלא אם כן אמר לו חברו, שאם הרווח הוא לבעל הבית, אני נוטל שכר נסיעה, ולאחר הנסיעה יכול לתת לו במתנה את דמי הנסיעה, בזה בודאי זוכה הפועל.

ואף על פי שאם חברו הסיעו בחינם צריך להחזיר דמי הנסיעה לבעל הבית, מכל מקום, אם בעל הבית נתן לו הוצאות נסיעה, והעובד הלך ברגל, בזה בודאי זכה הפועל בדמי הנסיעה, כי הטריח את עצמו

החזר נסיעות לפועל – מי זוכה בו

ובו יבואר: א. הנותן מתנה לקטן, מתי זוכה בה אביו, ומתי הקטן. ב. פועל שקיבל כסף להוצאות נסיעה, ומצאו חבר עם רכב, ונסע הפועל עמו בחינם, האם חייב להחזיר את הכסף לבעל הבית. ג. פועל שקיבל כסף לנסיעה, וטרח ללכת ברגל, או נסע באוטובוס במקום במונית, האם צריך להחזיר את הכסף לבעל הבית. ד. בעל הבית ששילם לעובד דמי נסיעה, והנהג החזיר את דמי הנסיעה, מי זוכה בכסף. ה. אשת איש שקבלה כסף למזונות מבעלה, והוזלו המזונות, או שצמצמה ממאכלה, מי זוכה בהפרש. ו. חברת תעופה שהחזירה כסף לקבוצה שנסעה עמה הרבה פעמים, האם בעל הבית זכה בכסף.

הנידון

"אנו קבוצת שוחטים, שנשכרנו על ידי בעל הבית, לשחוט בחוץ לארץ בשכר חודשי של חמשת אלפי דולרים לחודש. בימים הללו יש מבצעים לחברות תעופה, שמי שטס ארבעה פעמים בחודש באירופה, מקבל מחברת התעופה החזר של סכום כסף. כיון שטסנו ארבעה פעמים בחודש, החברה החזירה לנו כסף. בעל הבית טוען שכל הכסף שקבלנו שייך לו, כיון שהוא שילם את הוצאות הטיסות, ואנו טוענים, שהכסף שייך לנו, כי החזר הכספים הוא עבור הנסיעה, ואנו טסנו ולא הוא. מי צודק בטענתו".

תשובה

הכסף שייך לשוחטים, כיון שהחברה נתנה את הכסף לנוסעים.

ביאור התשובה

מתנה לקטן זוכה בה אביו

הנה מצאנו בהלכה כמה וכמה אופנים שאחד קיבל מתנה, והזכיה מזוכה לאחר, ויש לבאר האם זה שייך כאן, כגון קטן, שקיבל מתנה זוכה בה אביו. ובסימן שסא ביארנו דין מתנה לקטן, ומבואר שם שהטעם שמתנת קטן לאביו, כיון שאנו סהדי שכונת הנותן היתה לאביו, אבל אם ידוע שכונת הנותן היא לקטן בעצמו, זכה הקטן במתנה. כמובן כאן אין שייך לדון בזה, שאין כאן ספק מה כונת הנותן, דהרי דבר ידוע שכונת הנותנים כאן אינם למי שמשלם את

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

פסק דין בחברת תעופה שהחזירה כסף לשוחטים – מי

זוכה בהם

אבל בנידון דידן, באמת בעל הבית שילם לחברה, אלא שהחברה החזירה כספים לנוסע, בזה יש לרדן, האם יש אומדנא שלא שילם בעל הבית לפועלים על הכרטיס מחיר מלא, אלא בתנאי, שאם יקבלו החזר, יתנו את החזר, שהרי רק בגלל שלא ידע שמקבלים החזר קצין להם שכר.

ונראה לעניות דעתי בזה, דהנה ביארנו בסימן רמח, שכשיש אומדנא נגד אומדנא, מניחים את הדין במקומו, אלא אם כן יש אומדנא לצד אחד יותר. והנה יש כאן גם אומדנא הפוכה, שהשחוטים טוענים שלא היינו מסיכמים שהמתנות שקבלנו עבור הטירחא שלנו בנסיעות, יבואו לידך, ולא היינו מסכימים על שכר פחות ממה שמקובל לשלם, לפיכך יש לנו כאן אומדנא נגד אומדנא, ומניחים הדין כמו שהוא, וכיון שיש הסכם שכר בין השוחטים לבעל הבית, בעל הבית אינו יכול לבטל מקצת שכרם בטענת אומדנא, וכיון שחברות התעופה נתנו את הכספים במתנה לנוסעים, זה שלהם ואי אפשר להוציא מידם כלל.

כמובן, שכל הנידון כאן אינו שייך כלל למי ששולח שליח לקנות לו מקח ומקבל מהמוכר מתנה, כיון ששם הוא שלוחו של הקונה, וכאן המתנה היא בודאות לנוסע, ונתנה לו עבור נסיעתו עמהם.

העולה מזה: פועלים שטסים לעבודתם, וקבלו החזר טיסה מחברת התעופה, הכסף שקבלו - שלהם הוא. ואין לומר, דיש אומדנא, דאם בעל הבית היה יודע שיקבלו החזר, היה מפחית משכרם, דיש אומדנא כנגד, שלא היו הפועלים מסכימים לקצף בשכרם. וכשיש אומדנא נגד אומדנא מעמידים את הדין על מקומו, וכיון שיש חוזה שכר עבודה בין בעל הבית לשוחטים, אין בעל הבית יכול לשנות את החוזה בלא ראייה ברורה.

דינים העולים:

א. כל מתנה שמקבל, אפילו בן קטן הסמוך על שולחן אביו היא של עצמו, אלא כשאנו אומדין שכונת הנותן לתת לאביו, היא של אביו, אבל כשידוע שכונת הנותן לקטן, זכה הקטן ולא אביו.

ב. פועל שקיבל כסף מבעל הבית להוצאות הנסיעה, ומצאו חבר והסיעו בחינם, צריך להחזיר את הכסף לבעל הבית, אלא אם כן החבר עשה עמו תנאי, שהכסף הוא במתנה לו ולא לבעל הבית. ואם הפועל הטריח את עצמו ללכת ברגל, או לנסוע באוטובוס, זכה הפועל בכל דמי הנסיעה לעצמו.

ללכת ברגל ולזכות בעצמו בהוצאות הנסיעה. כמו כן, אם בעל הבית שילם לו מונית, והחליט לטרוח ולנסוע באוטובוס ציבורי, זכה בהפרש הכסף לעצמו, כי בעל הבית נתן לו כסף שיהיה לו נוח, ואם הוא מעדיף לקחת לעצמו את ההפרש, זוכה העובד בכסף.

העולה מזה: פועל שקיבל כסף מבעל הבית להוצאות הנסיעה, ומצאו חבר והסיעו בחינם, צריך להחזיר את הכסף לבעל הבית, אלא אם כן החבר עשה עמו תנאי, שהכסף הוא במתנה לו ולא לבעל הבית. ואם הפועל הטריח את עצמו ללכת ברגל, או לנסוע באוטובוס, זכה הפועל בכל דמי הנסיעה לעצמו.

אשת איש שקמצה מעיסתה זוכה בהפרש לעצמה

ויש להביא ראייה לדין זה. דהנה מבואר בפוסקים, שאשה שקצבו לה מזונות, וקמצה שלא לאכול כדי שובעה, או לאכול דברים זולים, זוכה האשה בהפרש, כמבואר בנזיר (כד, ב). וכן מבואר במשנה למלך, דעל מה שכתב הרמב"ם (אישות יב, יג) "האשה שפסקו לה מזונות והותירו, המותר לבעל", כתב המשנה למלך (שם) וז"ל "האשה שפסקו לה מזונות וכו'. ברייתא בפרק אף על פי (כתובות סה, ב) "ת"ר מותר מזונות לבעל". וכתבו התוספות בפרק ד' דנזיר (כד, ב ד"ה שקימצה) דדוקא שקצבו לה כך וכך דינרים לשבת והוזלו המזונות, שדי לה באותה קצבה כדי שבעה והותר, אותה מותר לבעל, אבל היכא שקמצה ופחתה מכדי של אכילה כדי שבעה, ההוא מותר הוי ודאי דידה ע"כ. ועיין במה שכתב הר"ן בפרק י"א דנדרים (דף פ"ח) עלה דמתניתין דהמודר הנאה ודו"ק" עכ"ל המשנה למלך.

וכן כתב בבית שמואל (סימן ע ס"ק יח) וז"ל "אם מכרה משלו והמעות היה ראוי לה למזונות, רק דחקה את עצמה וקמצה, שייך לה המעות כמו במעשה ידיה כמו שכתוב בסעיף י"א עכ"ל. והנה בשולחן ערוך אבן העזר (ע, ג) פסק המחבר וז"ל "צמצמה והותירו מאלו המזונות, הוא של בעל" ע"כ, וכתב בדגול מרבבה וז"ל "[הגה] נראה לעניות דעתי, דצמצמה היינו שקנתה בזול, אבל אם קימצה מעיסתה ואכלה פחות משבעה הוא שלה, ועיין משנה למלך פרק יב מאישות הלכה יג, ועיין בית שמואל ס"ק י"ח עכ"ל. וכן כתב בפתחי תשובה שם ס"ק א בשם שו"ת תשובה מאהבה. ולא שייך בזה אומדנא שבעל יאמר "אם הייתי יודע שתרעב את עצמה הייתי נותן פחות", דבודאי לא היתה מרעיבה רק לעצמה.

הנה מבואר שמי שזכה בדבר של עצמו, וגרע מעצמו, זוכה הוא בעצמו בהפרש, והוא הדין בדמי נסיעות.

העולה מזה: אשת איש שקבלה כסף מבעלה למזונות, אם הוזלו, ההפרש לבעלה, ואם קמצה מעיסתה ההפרש שלה.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מסכימים לקצץ בשכרם. וכשיש אומדנא נגד אומדנא מעמידים את הדין על מקומו, וכיון שיש חוזה שכר עבודה בין בעל הבית לשוחטים, אין בעל הבית יכול לשנות את החוזה בלא ראייה ברורה.

ג. אשת איש שקבלה כסף מבעלה למזונות, אם הוזלו, ההפרש לבעלה, ואם קמצה מעיסתה ההפרש שלה.

ד. פועלים שטסים לעבודתם, וקבלו החזר טיסה מחברת התעופה, הכסף שקבלו - שלהם הוא. ואין לומר, דיש אומדנא, דאם בעל הבית היה יודע שיקבלו החזר, היה מפחית משכרם, דיש אומדנא כנגד, שלא היו הפועלים

